

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Hur arbetar lärare med skönlitteratur i läsutvecklingssyfte

Azra Degirmendzic

Självständigt arbete L3XA1A
Handledare: Birgitta Svensson

Examinator: Lars- Erik Olsson

Rapportnummer: VT18-2930-012-L3XA1A

Sammanfattning

Titel: Arbete med skönlitteratur i läsutvecklingssyfte/ Work with fiction for reading development purposes

Författare: Azra Degirmendzic

Typ av arbete: Examensarbete på avancerad nivå (15 hp)

Handledare: Birgitta Svensson

Examinator: Lars- Erik Olsson

Rapportnummer: VT18-2930-012-L3XA1A

Nyckelord: Läsutveckling, skönlitteratur, läsförståelse, lässtimulans

I mitt examensarbete fördjupar jag mig i de yngre skolbarnens läsutveckling. Syftet med studien är att få kunskap om vad skönlitteratur bidrar med i elevers läsutvecklingsprocess. Jämfört med andra texttyper är skönlitteratur intressant att undersöka, då arbete med denna texttyp inte har någon etablerad struktur. Av den anledningen har jag valt att fördjupa mina kunskaper om lärares arbete med skönlitteratur i läsutvecklingssyfte. Med läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet som utgångspunkt kan man konstatera att skönlitteratur en nödvändig beståndsdel i läsutveckling och annat lärande. Tidigare forskning belyser vikten av skönlitterär läsning och dess påverkan på barns sociala utveckling, och synliggör därefter möjligheter och metoder för inkludering av skönlitteratur i undervisningen. Genom semistrukturerade intervjuer med sju grundskolelärare verksamma i årskurs ett till tre erhöll jag den information som söktes, vilken därefter analyserades och sammanställdes i löpande text.

Litteraturen visar också på sätt att stimulera läsning av skönlitterära böcker, samt vilken roll lärare respektive föräldrar spelar för barns läsutveckling.

Resultaten visar att intervjuade lärare försöker använda så mycket skönlitteratur som möjligt i undervisningen och är medvetna om skönlitteraturens positiva konsekvenser, exempelvis ökat intresse och fantasi bland elever. Något som begränsar arbetet med skönlitteratur i undervisningen är oftast materiella och organisatoriska skäl. Exempel på materiella och organisatoriska skäl är tids- och personalbrist.

Innehåll

Sammanfattning	i
1 Inledning	1
2 Syfte och frågeställningar	2
3 Metod	3
3.1 Val av metod.....	3
3.2 Urvalsprocess.....	3
3.3 Fenomenografi	4
3.4 Etiska överväganden och tillförlitlighet.....	4
4 Tidigare forskning / litteraturgenomgång	5
4.1 Orddefinition - skönlitteratur	5
4.2 Läsförståelse och textsamtal	5
4.3 Vad är läsutveckling?.....	6
4.4 Stimulera eleven till att läsa skönlitteratur.....	6
5 Hur kan skönlitteratur användas i undervisningen (Metoder)	8
5.1 Läsinlärningsmetoden – Whole Language.....	8
5.2 Boksamtal	9
5.3 Tomrumsanvändning i en text	10
6 Resultatredovisning.....	11
6.1 Presentation av informanter	11
6.2 Skönlitteratur som läsutvecklande och dess syfte.....	11
6.3 Skönlitteraturens roll.....	12
6.4 Skönlitteratur jämfört med traditionell läsebok	13
6.5 Fördelar och nackdelar med skönlitteratur	13
6.6 Skolbibliotekets utbud	14
7 Resultatanalys	15
7 Diskussion.....	17
8 Referenslista.....	18
9 Bilagor.....	19
9.1 Intervjuguide.....	19

1 Inledning

Som människor i dagens samhälle utsätts vi dagligen för en mängd olika texter som påverkar både oss och vår omgivning. Även i skolan får elever läsa olika typer av texter, både läroböcker och skönlitteratur som bjuder på en mängd skilda berättelser och kulturer av olika slag. I dagens samhälle är förmågan att kunna läsa och förstå texter av olika slag mycket viktig och en av de viktigaste förutsättningarna för ett välfungerande modernt samhälle. Således är det av största vikt att lärare erbjuder elever verktyg för att bli goda läsare i tidig ålder. I och med det enorma utbudet av information i vårt samhälle, har medievärlden tagit en väldigt stor plats i elevers vardag. Tv, radio, tidningar, spel, filmer med olika budskap finns i överflöd och faktumet att medievärlden i princip konkurrerar ut skönlitteraturen är, enligt mig, en viktig anledning till varför elever tappar läslusten.

I läroplanen för den svenska skolan och kursplanen för svenskämnet synliggörs vikten av att använda skönlitteratur, där stadgas att "I undervisningen ska eleverna möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen" (Skolverket 2011, s. 247), samt att eleverna "Genom undervisningen i ämnet svenska ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att läsa och analysera skönlitteratur../" (Skolverket 2011, s. 247). Det är inte enbart inom svenskämnet som eleverna har ett behov av läsförmåga vid kunskapsinhämtning, även läsförmågan har en central del i all undervisning, både i teoretiska och praktiska ämnen. Annika Löthagen och Jessica Staaf (2013) beskriver skönlitteraturen som ett utav de mest läsutvecklande och motiverande läromedlen som finns, då elevernas språkutveckling samt läsförmåga utvecklas på ett lustfyllt och stimulerande sätt.

2 Syfte och frågeställningar

I dagens samhälle kommer folket i kontakt med så pass mycket information att en god läsförmåga är en förutsättning för att informationen ska tolkas och förstås på ett korrekt sätt, samt att folket ska bli självständiga individer. I målen som läroplanen uppställer, står att ”Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda det svenska språket i tal och skrift på ett rikt och nyanserat sätt.” (Skolverket 2011, s. 13). I kursplanen för svenskämnet kan vi utläsa att ”Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva.” (Skolverket 2011, s. 247). I läroplanens avsnitt om förskoleklassens syfte finner vi att ”Undervisningen ska ta tillvara elevernas nyfikenhet och ge dem möjlighet att utveckla sitt intresse för och sin förmåga att kommunicera med tal- och skriftspråk genom att ge dem möjligheter att läsa, lyssna på samt skriva och samtala om såväl skönlitteratur som andra typer av texter och händelser.” (Skolverket 2011, s. 20-21).

I Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 samt i kursplanen för svenskämnet återfinns att skönlitteratur är en viktig del av skolans uppdrag. Av den anledningen är syftet med examensarbetet att undersöka vad främjar elevers läsutveckling i lärarens med lärare skönlitteratur. Studien syftar även till att undersöka varför elevers läsutveckling främjas vid skönlitterärt arbete. Informanter har valts ut baserat på deras kunskaper och erfarenheter kring undersökningsområdet, för att på så sätt ta reda på vilka för- och nackdelar det kan finnas i arbetet med skönlitteratur i läsutvecklingssyfte i svenskundervisningen och hur man med hjälp av skönlitteratur kan främja elevernas läsutveckling.

Forskningsfrågor:

1. Vad gör lärare för att främja elever i deras läsutveckling med hjälp av skönlitteratur?
2. Vilka syften har lärare i arbetet med skönlitteratur?
3. Vilka fördelar respektive nackdelar finns i arbetet med skönlitteratur i läsutvecklingssyfte?

3 Metod

Till min empiriska undersökning har jag intervjuat sju kvinnliga lågstadielärare där två av lärarna arbetar på samma skola, totalt har jag kommit i kontakt med sex skolor. Nedan presenteras en beskrivning av studiens metodval uppdelat i följande rubriker; val av metod, urvalsprocess, fenomenografi, etiska överväganden och tillförlitlighet. En redogörelse av metodvalet presenteras under varje rubrik för att skapa en noggrann genomgång av studiens tillvägagångssätt, vilket enligt Alan Bryman (2011) ökar studiens transparens.

3.1 Val av metod

För att undersöka mitt syfte samt besvara mina frågeställningar har jag valt att göra en kvalitativ studie, där det frågas efter en subjektiv kunskap i form av synsätt och uppfattningar från relevanta informanter. Bryman (2011) förklarar att kvalitativa studier bygger på människans uppfattningar av det som existerar och för att ta reda på relevant information till min studie har jag valt semistrukturerade intervjuer. Samtliga intervjuer är inspelade via telefon och har skett enskilt på respektive informants arbetsplats, vilket var ett medvetet val då jag ville att informanten skulle känna sig trygg samt befinna sig på sin arbetsplats, kring vilken intervjun kretsade.

Studien omfattar ett mindre antal personer som djupare kommer att undersökas, där intervjuaren är ett viktigt redskap när det gäller att tolka och samla in data, vilket gör att metoden blir mer subjektiv. Denna typ av metod lämnar plats och uppmuntrar informanterna att själva beskriva tankar, attityder och upplevelser om undersökningsområde. Undersökningen skildras med ord istället för siffror eller tabeller, vilket oftare görs vid kvantitativa studier. Forskningsprocessen i kvalitativa studier är därför oftast induktiv dvs. att man genom sin data och iakttagelser försöker komma fram till en förklaring av det man undersökt (Bryman, 2011).

”Att försöka reducera verklighetens komplexitet till (alltför) enkla samband är inte den kvalitativa metodens uppgift. Snarare handlar det om att visa på komplexitet och nyansrikedom.” (Alvehus 2013, s. 21). Eftersom min studie bygger på lärares uppfattningar, är en kvalitativ metod relevant för att besvara mina frågeställningar.

3.2 Urvalsprocess

Jag har gjort ett målstyrt urval, vilket Bryman (2011) beskriver som ett strategiskt urval. Principen för ett strategiskt urval är att göra ett urval av personer som har kunskap om, eller på annat sätt är berörda av studiens undersökningsområde. Empiri till denna studie har inhämtats från sju grundskolelärare verksamma i årskurserna 1-3, som alla använder skönlitteratur i undervisningen. I och med att studien syftar till att undersöka de lägre årskurserna, har endast informanter verksamma inom forskningsområdet intervjuats. Informanternas yrkeserfarenhet sträcker sig mellan sex till 31 år. Urvalet är strategiskt, då jag medvetet valt lärare som har kännedom om undersökningsområdet och kan tillföra värdefull information till studien.

3.3 Fenomenografi

Min studie har inspirerats av den fenomenografiska ansatsen där intervjuer är huvudmetoden. Intervjuerna är semistrukturerade vilket innebär att öppna frågor ställs för att skapa en så naturlig dialog som möjligt utan några rätt eller fel svar. Johan Alvehus (2013) beskriver att semistrukturerade intervjuer innebär att förbestämda öppna frågor ställs om ett specifikt ämne. Alvehus (2013) menar att frågor med öppen karaktär lämnar ett större utrymme till informanten att kan till viss del uttrycka sig fritt och i viss mån påverka intervjuens innehåll. Till följd av detta är det viktigt att intervjuaren är aktiv i sitt lyssnande, och eventuellt är beredd på att ställa följdfrågor när och om det behövs. Intervjuerna var mellan 20 till 30 minuter långa och spelades in med informanternas samtycke. Ljudinspelningarna av intervjuerna lyssnades i första hand igenom i syfte att utröna vad som var värt att återge ordagrant samt få en övergripande bild av resultatets struktur och berättelse. Under nästa genomlysning transkriberades det mest väsentliga i intervjuerna ordagrant på papper och återstående intervjuer material strukturerades endast genom noter och anteckningar.

En empirisk studie inom fenomenografin består av kategorier, inslag, teman eller mönster, jag som forskare letar i första hand efter gemensamma faktorer vid användandet av skönlitteratur i ett läsutvecklingssyfte, samtidigt som jag vill belysa lärares olika förhållningssätt till skönlitteratur

3.4 Etiska överväganden och tillförlitlighet

För att undvika misstolkningar har jag följt de etiska riktlinjerna utvecklade av det Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (Vetenskapsrådet, 2002). Dessa riktlinjer konkretiseras i fyra huvudkrav; *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Informationskravet uppfylldes då informanterna informerades om syftet med undersökningen och att deltagandet var frivilligt. Samtyckeskravet uppfylldes i och med att informanterna självmant valt att ställa upp på intervjuer och slutligen uppfylldes konfidentialitetskravet då inga personuppgifter togs som på något sätt kan identifiera deltagarna.

I min studie har jag avstått från att genomföra observationer och har enbart utgått från intervjuer. Med tanke på att arbetet utgår från informanternas utsagor kan jag inte med säkerhet fastslå att det i praktiken ser likadant ut. Mitt arbete har en hantverkarvaliditet vilket Alvehus (2013) beskriver som att resultat och slutsats som framkommer är grundade på metodiskt arbete med datainsamling och tidigare forskning, parallellt med en kontinuerlig genomgång av analys. Detta för att på så sätt kontrollera samt ifrågasätta relevansnivån.

Avslutningsvis vill jag belysa att det som lyfts fram i resultatdelen är en tolkning som har gjorts i urvalet av empiri, följaktligen påbörjades den analytiska processen vid urvalet av data som sedan analyserats med hjälp av tidigare forskning.

4 Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras relevant teori och tidigare forskning, vilket jag kritiskt kommer att förhålla mig till.

4.1 Orddefinition

Skönlitteratur är ett samlingsnamn för en viss typ av böcker. Innehållet i böckerna är fiktivt och har ett konstnärligt mål, det behöver däremot inte nödvändigtvis vara osant. Anledningen till varför skönlitteraturen är populär är för att den uttrycker mänskliga tankar och känslor, vilket gör att man lätt kan känna igen sig. Jämför vi den med sakprosan har den inte alls samma krav på att vara sanningsenlig. Skönlitteraturen har olika former och dessa är prosa, lyrik, dramatik och essäistik.

I min undersökning kommer jag att skilja på skönlitteratur (lästext) och läsebok (läsinlärningstext). En läsebok är uppbyggd kring bokstäver som blir till ord och slutligen meningar, denna är skriven för läsinlärning. Å andra sidan berättar skönlitterära böcker en påhittad berättelse och målar upp en fiktiv värld vilket uppfyller ytterligare syften utöver läsinlärningen.

4.2 Läsförståelse och textsamtal

Monica Reichenberg (2014), forskare inom läsning och läsförståelse, anser att texter spelar en stor roll i elevers vardag och att det därför är väsentligt att de har böcker som är läsbara och som väcker och skapar läslust. Reichenberg förklarar att hon stött på elever som förutsätter att allt står nedskrivet och uttryckt i texten. Dessa elever är omedvetna om nödvändigheten att läsa mellan raderna för att på så sätt skapa mening till det man läser. Vidare förtydligar Reichenberg anledningen till varför skolors lässatsningar inte alltid resulterar i ökad läsförståelse bland elever, och detta är för att huvudfokus i lässatsningarna är att eleverna ska läsa mer. Vid dessa fall gäller kvantitet i form av så mycket läsning som möjligt före kvalitet i form av strukturerade samtal kring den bok som lästs. För att utveckla god läsförståelse är det därför nödvändigt med skickliga lärare som är medvetna och insatta i uppbyggnaden av elevers läsförståelse. Läraren ska hjälpa eleverna att komma till insikt om innebörden med läsning mellan raderna och hur detta görs, att aktivt handleda dem till strukturerad läsning samt att uppmärksamma individuella utvecklingar.

För att skapa ett välfungerande textsamtal med eleverna krävs det, enligt Reichenberg (2014) noggrann planering, där upplägget utgår från elevernas ålder och erfarenheter. I samtalet ska jämförelser av tankar, tolkningar, misstolkningar, utvecklingar av idéer, frågeställningar och associationer inkluderas för att på så sätt bygga samt befästa kunskapen medan den bearbetas. Med andra ord är samtalets betydelse oerhört viktigt för att lärande ska se. Avslutningsvis påpekar hon innebörden av att både vara lärare och handledare, att inte abdikera från lärarrollen utan att våga inta den och att det via dessa samtal är då läsförståelsen utvecklas.

4.3 Vad är läsutveckling?

Det är svårt att svara på när exakt ett barns läsutveckling börjar, det kan vara när någon för första gången läser för barnet. Lindö (2005) menar att barn som stöter på skönlitteratur i tidig ålder blir mer motiverade till att upptäcka böcker och dess mysterier. Genom barnets möte med litteraturen vid högläsning skapas en förförståelse för litteratur och på så sätt en lingvistisk medvetenhet, alltså en förmåga att självständigt tänka på språket. Detta leder till att barnet lär sig skilja på språkets form och innehåll, vilket innebär ökad förståelse för skillnaden mellan ord och meningar, att läsa från vänster till höger, skilja på korta och långa ord och skillnaden på text och bild.

Läsutvecklingen kan delas in i olika stadier, däremot är denna utveckling individuell och kan vara mycket olika från barn till barn. Dessutom behöver inte samtliga stadier genomgå av alla barn. Forskare brukar prata om fyra olika stadier vid beskrivning av läsutveckling. Ann-Katrin Svensson (1998) beskriver pseudoläsningen som det första steget i ett barns läsutveckling, där ordet läses som en helhet. Dessa ord är i de flesta fall kopplade till en logotyp, exempelvis Pippi och Bamse. Logografisk läsning är det andra stadiet i läsutvecklingen där barnet lär sig sitt eget namn och börjar uppmärksamma formen och längden på specifika ord. Det tredje stadiet innebär alfabetisk läsning och där sambandet mellan språkljuden och bokstäverna upptäcks. Barnet skapar då även en fonologisk medvetenhet och börjar läsa genom avkodning. Detta är ett stadium som alltid kommer att uppstå då texter med främmande ord läses. Det fjärde och slutliga stadiet innebär ortografisk läsning, vilket betyder att inneha en morfologisk förmåga samt kunna använda den för att se hela ord och läsa de på en gång (Svensson, 1998).

Lindö (2005) menar att läsutveckling sker genom skönlitterär läsning där både den tekniska läsförmågan blir bättre, men även kunskapen om en själv och omvärlden utvecklas. Förutom att bli medvetna om medmänniskors livssituationer verbaliseras barnets egna känslor och tankar. I skönlitteraturen kan barnet få syn på olika sociala modeller i sökandet efter den egna jagbilden. Skönlitterära författare gör oss medvetna om allmänskliga problem för att på så sätt hjälpa oss sätta ord på dem. Vi människor är meningsskapande varelser som utvecklas och kommer vidare i våra känslor, tankar och förhållningssätt genom att möta olika typer av texter som vi kan relatera till (Lindö, 2005).

4.4 Stimulera eleven till att läsa skönlitteratur

Karin Taube (2007) skriver om kunskapen och förmågan att kunna läsa. Enligt Taube ger läskunnighet tillträde till all annan kunskap och en god läsförståelse är nödvändig för elevers framtid. I ett tidigt skede i läsutvecklingen är det därför viktigt att se till att eleven finner motivation och lust till att läsa. Här är det många faktorer som spelar in och en utav dessa är att finna motivationen och lusten i texter med berättelsekaraktär, då dessa enligt Taube (2007) är enklare att förstå för eleverna. Anledningen till detta är att texternas innehåll och struktur är bekant, vilket gör det lättare att läsa, som i sin tur föder motivation och lust.

Ett av det största ansvaret den svenska skolan har, är att garantera en god läsutveckling hos eleverna. För att kunna uppnå dessa mål på ett tillfredställande sätt är det viktigt att eleverna erbjuds tillräckligt stöd i syfte att minimera eventuella problem på vägen. Detta kräver kunskap kring både läsprocess och språkutveckling, men även kring socioemotionella faktorer som influerar lärandet. En elev som inte mår bra av det sociala klimatet i skolan kan på så sätt

inte tillgodogöra sig kunskaperna på korrekt sätt (Taube, 2007). Detta håller Olga Dysthe (1996) med om och betonar vidare samspelet mellan lärare och elev samt elever emellan. Dysthe menar att undervisningen endast kan byggas upp genom samspel och att det är då som eleven kan göra kunskapen till sin egen. Arbetet ska ske i ett samarbete parterna emellan, där lärare genom dialoger tar reda på elevens förkunskaper och förförståelse i syfte att bygga vidare kunskaperna och ta vara på elevens starka sidor.

En viktig uppgift läraren har är att leta upp litteratur anpassad för elevens läsförmåga, vilket innebär att svårighetsgraden bör ligga strax ovanför elevens nuvarande nivå. Här är det viktigt att fånga elevens intresse genom att göra läsningen stimulerande och på så sätt främja fortsatt läsning. Läsningen blir exempelvis mer stimulerande ifall den följs av diskussioner och reflektioner som syftar till att ge eleverna djupare förståelse om innehållet i boken. Forskare inom läsutvecklingsområdet menar att det inte är en lätt uppgift för lärare att hitta läromedel i den första läsundervisningen. Det gäller att få eleverna att finna nöje och glädje vid läsning trots att den alfabetiska koden ännu inte behärskas. Nackdelen med de flesta nybörjartexter är att dessa ofta saknar spänning, dessutom innehåller de flesta böcker upprepande och meningslösa meningar (Elbro, 2004, Taube, 2007). Två av forskarna inom läsutvecklingsområdet menar att risken är stor att eleverna förslappas av istället för att stimuleras av texterna (Ingvar Lundberg & Katarina Herrlin, 2004). Vidare diskuterar Lundberg (2004) att eleverna kan hjälpa, påverka och inspireras av varandra för att hitta rätt böcker som väcker intresse till fortsatt läsning. På så sätt kan även lärare ta hjälp av eleverna att inspirera andra i klassen för vidare läsning. Detta kan återkopplas till Dysthe (1996) som betonar samspelet mellan lärare och elev samt elev och elev.

Det är inte alltid lika lätt att komma in i en boks handling, vilket innebär att läraren bör ge eleverna förförståelse för boken och bättre förutsättningar för att komma in i handlingen. Att underlätta elevers läsutveckling är ett av de viktigaste syftena lärare har i undervisning med skönlitteratur (Allard och Sundblad, 1986). Frank Smith (1986) skriver vidare om två grundläggande villkor för att lära sig att läsa. Det första villkoret innebär att utbudet av läsmaterialet ska vara brett medan det andra handlar om lärarens roll som vägledare med erfarenhet, kunskap och förståelse. Dessa krav påminner om Taubes (2007) beskrivning av lärarens roll i elevers läsutveckling. Taube (2007) menar att läraren måste se till att miljön i klassrummet är stimulerande genom att ha ett stort utbud av böcker i olika genrer och svårighetsnivåer, samt att dessa regelbundet byts ut. En stimulerande miljö är exempelvis att arbetet är upplagt så att eleverna kan använda alla sinnen och att läraren poängterar värdet av läsning i syfte att få eleverna att tänka på det. I och med att utbudet är stort har eleverna både en större chans att hitta böcker som passar deras intressen men även hitta nya intresseområden tack vare den stora valmöjligheten.

Nasiell och Bjärbo (2007) har skrivit "Boken om läslust", där uppmärksamheten riktas till ett rikare bokliv. Författarna diskuterar den normativa synen på att elever bör utveckla läslust så snabbt som möjligt, vilket leder till att de tvingas till läsning. Ett sätt att erbjuda en intresseväckande läsoplevelse är introducera eleverna till olika typer av böcker. En ideell boksamling ska exempelvis innehålla såväl facklitteratur som skönlitteratur där böckerna varierar i intresseområde respektive genre. På grund av att varje elev är unik och har individuella intressen och preferenser måste utbudet vara varierat för att eleverna själva ska hitta någonting att läsa.

5 Läsinlärningsmetoder

I detta kapitel kommer olika metoder för hur lärare kan arbeta med skönlitteratur att redogöras för. Andra metoder fokuserar främst på arbete med annan typ av litteratur, varför dessa inte är inkluderade i redovisningen.

5.1 Whole Language

Whole Language är en läsinlärningsmetod som bygger på inkludering av skönlitteratur i läsinlärningsprocessen. Metoden betonar ett helhetstänkande och har ett samband med den konstruktivistiska synen på lärande, vilken menar att man själv skapar kunskap om verkligheten i samband med inläring. Denna kunskap skapas vid kommunikation och samspel med andra människor. Läraren kan alltså inte överföra sin kunskap till elever, utan endast få dem att skapa sin egen kunskap. Lärarens huvudroll är här att skapa miljöer som maximerar elevers möjlighet till lärdom och kunskap. Genom att använda olika metoder i undervisningen skapar och ökar läraren möjligheterna för alla elever att utveckla sina läsfärdigheter. Dessa metoder används mer eller mindre varje dag och beroende på valet av metod och svårighetsgrad på texten, varierar lärarens stöd för eleven. Kunskap och erfarenhet från omvärlden kopplas samman när en elevs läsförståelse utvecklas, vilket även leder till att ökat självförtroende och mer självständigt arbete med den egna inläringen (Jørgensen, 2002).

Mary Clay har utvecklat en läsinlärningsmodell som är baserad på helhetstänkande och går ut på att utgå från elevers kunskapsnivå, att sätta eleven i centrum och att utgå från vad eleven tycker är intressant. Alleklev och Lindvall (2000) beskriver Whole Languages tyngdpunkter:

- ”Lustbetonad undervisning skapar energi
- Lustbetonad undervisning gör att eleverna mår bra
- Läraren känner varje elev väl och ser till att ha mängder av lämpligt undervisningsmaterial tillgängligt.
- eleverna mår bra när deras arbeten uppskattas av lärarna, kamraterna och föräldrarna.
- Självförtroendet ökar när läraren hela tiden anpassar undervisningen till den inlärningsnivå där barnet befinner sig” (Alleklev & Lindvall 2000, s.12).

Läsning och skrivning ska inkluderas i alla aktiviteter och ske på ett naturligt och meningsfullt sätt. Eleverna ska i undervisningen möta på många olika typer av texter och läsa det som intresserar dem. Genom att läraren finns där till hands med stöd och uppmuntran kan eleven förstå texten, skapa sammanhang och omvandla den till egen kunskap (Jørgensen, 2002).

”Barnen lär sig läsa genom att läsa och det är viktigt att barnen läser riktiga böcker, skönlitteratur och facklitteratur, med ett innehåll som barnen tycker är intressant. Läsvärda böcker stärker barnens självförtroende och övertygar dem om att läsning är spännande och roligt. Läsningen ska alltid upplevas som något positivt och något man vill fortsätta med (Alleklev, Lindvall 2000, s. 13).”

Kiwimetoden är den svenska modellen av den ovan redogjorda Whole Language metoden och bygger på man har tillgång till ett läsinlärningsbibliotek. Biblioteket består av 120 små "Kiwiböcker" som är uppdelade i tre nivåer och samtliga nivåer är indelade i fyra steg. Det finns både fakta- och skönlitterära böcker, varav tjugofem titlar finns i storboksformat. Till materialet finns även lärarhandledningar med detaljerade undervisningsförslag till samtliga böcker. Metoden beskriver fyra olika typer av läsning:

Högläsning – vilket ständigt ska återkomma i alla åldrar. Högläsningen ska hjälpa eleverna att öka kunskapen och insikten om omvärlden samt få eleverna att förstå skillnaden mellan tal- och skriftspråk. Det är betydande att eleverna ser vart läraren befinner sig i boken för att ska kunna hänga med. Tjugofem böcker i storboksformat har av denna anledning skapats.

Gemensam läsning – detta görs främst i de lägre klasserna. Böcker eller texter läses i grupp eller helklass. Poängen här är att skapa läslust. Samma text kan läsas flera gånger under en viss period. Texten ska vara läsvärd och diskuteras före, under och efter läsningen. Med hjälp av detta gör lärare observationer på hur elever förhåller sig till texten och samtalen för att kunna bedöma vilken text eleverna kan gå vidare med samt vilken nivå i läsutvecklingen de befinner sig på.

Vägledad läsning – ska bestå av fyra till åtta elever. Läraren väljer vilka texter eleverna ska läsa anpassade efter intresse och förmåga samtidigt som texterna ska utveckla varje elevs läsning. Eleverna läser texterna tyst eller viskandes för att träna på att utveckla kunskaper om strategier för att göra läsningen mer flytande. Lärarens uppgift är att finnas som stöd, uppmuntra och hjälpa utifall att eleverna stöter på svårigheter genom att studera elevers tillvägagångssätt vid läsning.

Självständig läsning – vilket ska ske på daglig basis. Eleverna läser på egen hand och läraren försöker vara medveten om vilken nivå samtliga befinner sig på för att se till att de väljer böcker i rätt svårighetsgrad. Läraren ska samtala med eleverna om textens innebörd och tankar som väcktes medan boken lästes (Jørgensen, 2002).

5.2 Boksamtal

Aidan Chambers (2014), författare och förespråkare för läsning av skönlitteratur, betonar vikten av att tala om det som har lästs. Chambers menar att läsning är ett sätt att tänka och att litteraturen låter oss skapa och sätta ihop bilder i huvudet. Genom samtal om vad som lästs skapas tänkande läsare som läser med eftertanke och koncentration. Dessa samtal får oss att mer ingående fundera över vad vi faktiskt läst samt vad som skett under läsningens gång. Chambers påpekar vikten av vuxnas stöd vid dessa tillfällen som ska hjälpa eleverna att utveckla sin medfödda förmåga att jämföra, sammanfatta, ifrågasätta samt kritiskt granska. Vidare är Chambers övertygad om att barn kan vara litteraturkritiker då de har alla förutsättningar att förstå, uttrycka, jämföra, upptäcka och argumentera om texter så länge deras egna tolkningar och åsikter får ta plats.

Vid boksamtal påpekar Chambers (2014) vikten av att känna sig trygg och betydelsefull som läsare, att bli respekterad av läraren och gruppen som lyssnar och att ingen talar nedvärderande till varandra. Boksamtalen bör inledas med frågor som ”jag undrar..”, ”jag skulle vilja veta..” eftersom detta skapar en dialog, och att frågeordet ”varför?” ska förbjudas vid dessa samtal. Istället för ”varför?”, vilket författaren anser leder till en förhållningsliknande situation, bör istället frågan ”hur vet du det?” användas. Djupare in i samtalen bör mer specifika och konkreta frågor ställas. Detta kommer däremot inte omedelbart leda till att eleverna förstår en boks djupare innebörd, utan den kommer genom dessa samtal att diskuteras, upptäckas vidare, skapas och växa till sig. Chambers menar att läraren bör ställa frågor som hjälper eleverna upptäcka och dela med sig om det som de har förstått, vilket är en förutsättning för att de ska kunna plocka ut bitar som kan hanteras och beröra problem. När detta gjorts bör eleverna kunna skapa och sätta ihop en förståelse om texten i helhet.

Chambers (2014) ger även förslag på frågor som kan användas som inspiration vid boksamtal. Exempel på dessa frågor är:

- Var det något du gillade i boken?
- Lade du märke till några mönster eller kopplingar?
- Har något av det som händer i boken någonsin hänt dig?
- Kunde du "se" berättelsen framför dig i fantasin medan du läste?
- Var utspelar sig berättelsen?
- Vem var det som berättade historien och hur vet vi det?

Slutligen är det värt att belysa att lärare bör lyfta nöjet av att läsa skönlitteratur med eleverna, vilket enligt Chambers (2014) är ett nöje att upptäcka mönstren i boken, att leva sig in i handlingen, personerna, språket, miljön, symboliken med mera.

Lindö (2005) håller med Chambers (2014) som lyfter både den gemensamma läsningen, men även det efterföljande samtalet. Att vuxnas läsning för och med barn skapar en väg för de in i böckernas världar och att de ges möjlighet till stimulans av fantasi, medkänsla och intellekt. Lindö (2005) har presenterat olika modeller för boksamtal där hon refererar till Dimenäs (1995) fyra frågetyper, vilka är: kontrollerande frågor, utforskande frågor, handledande frågor, problematiserande frågor och en sista typ av fråga hänvisad till Chambers (2014) vilken är "jag- undrar" fråga.

5.3 Tomrumsanvändning

Wolfgang Iser (1978) är berömd för sin läsarresponsteori inom litteraturvetenskapen. Hans teori påminner om hermeneutik, då bägge syftar till att beskriva läsarens möte med text och författare. Inom hermeneutiken bidrog Iser med beskrivningar av en läsares första läsning av text/bok, dialogbeskrivning mellan läsare och text samt hur texten utvecklas till helhet. Iser skriver i "*The Act of Reading*" att läsarens första möte med en bok startar en process inom hen, vilket i sig leder till boken och bilderna som skapas i huvudet associeras med förkunskaper och tidigare erfarenheter. Dessa bilder finns inte den skrivna texten, utan detta är vad Iser kallar för "tomrummen" i en text. Läsaren behöver ha erfarenheter för att kunna skapa dessa bilder, vilket kräver att man kommit en bit i sin läsutvecklingsprocess (Ibid, 1978).

Ulla Sundemo (2004) har i sin rapport "*Barnboksfiguren- en tillgång på olika plan*" beskrivit dessa "tomrum" och hur hon använder de i skönlitteraturen. Hon menar att dessa "tomrum" alltid kommer att se olika ut för alla elever beroende på deras bakgrund, mående, tidigare erfarenheter och förkunskaper. Detta är gynnsamt att jobba med och uppmärksamma, för att göra eleverna medvetna om varandras lik- och olikheter samt få de att inse att skönlitteratur ger läsare tankar. Tankar blir till meningar som skapar ett innehåll och en helhet, genom vilka elever lär sig. Tomrummen kan användas med eleverna i skapande, i diskussioner och samtal, i rollspel samt i fritt skrivande. Detta kan vi koppla till Olga Dysthe (1996) som påpekar att rollspel tvingar elever betrakta situationer utifrån andra perspektiv. Att använda rollspel i undervisningen är ett sätt att få fram olika perspektiv på en sak samtidigt som det är mer lärorikt än att själv läsa en text, alternativt lyssna på läraren som läser den.

6 Resultatredovisning

I följande kapitel kommer det empiriska materialet att beskrivas och analyseras. Kapitlet inleds med en presentation av samtliga informanter och följs upp av delgivning indelad i fem kategorier som behandlar; skönlitteratur som läsutvecklande och dess syfte, skönlitteraturens roll, skönlitteratur jämfört med traditionell läsebok, för- och nackdelar med skönlitteraturen samt skolbibliotekens utbud av skönlitteratur.

6.1 Presentation av informanter

Totalt har sju verksamma grundskolelärare deltagit i min studie, där samtliga har en lärarutbildning och erfarenhet av arbete med elevers läsutveckling. Jag har valt att inkludera vissa av lärarnas kommentarer i resultatredovisningen, vilka är markerade med citattecken. I och med att lärarna utgör en homogen grupp där alla använder skönlitteratur i arbetet med elevers läsutveckling, kommer jag att redovisa intervju svaren gemensamt under respektive rubrik.

6.2 Metodanvändning vid skönlitterärt arbete

I ljuset av den fenomenografiska ansatsen som främst fokuserar på människors uppfattning om företeelser och objekt i sin omgivning, har jag utifrån intervjuerna upptäckt gemensamma arbetssätt som samtliga respondenter använder sig av vid arbetet med skönlitterär läsning. Dessa gemensamma metoder lärarna använder sig av är högläsning, följt av individuell läsning av bänkbok, reflekterande läsning där enstaka kapitel läses och sedan diskuteras. Arbetssättet respondenterna emellan varierar. Alla lärare använder sig av skönlitterär läsläsning, där läsläxorna har ett genomgående tema med olika kapitel som behöver läsas varje vecka. Fem av lärarna använder skönlitteratur vid introduktion till skrivuppgifter och i temaarbeten, samt vid elevers första läsinläring. Elever tar även med böcker hemifrån som de får visa för varandra, i syfte att inspirera varandra till läsning. Sedan arbetar även samtliga lärare med läsning i klassrummet, som följs upp av boksamtal för att säkerställa att eleverna tagit till sig det som lästs och för att väcka tankar och åsikter kring innehållet i boken. Ur intervjuerna framgår det att två av lärarna arbetar med skönlitteratur genom oregelbunden gruppläsning. Anledningen till varför gruppläsningen inte är regelbunden är för att tillgång till extra pedagoger och lediga salar inte alltid finns.

Whole Language metoden användes periodvis av en lärare där hon berättar att metoden endast bygger på skönlitteratur. Hon förklarar att arbetssättet inleds med ett gemensamt samtal kring bilder i en storbok, för att sedan inkludera skönlitterära småböcker. Arbetet avslutas sedan med skrivning av tankar, åsikter och reflektioner om det som lästs och diskuteras. Däremot talade hon om att metoden kräver en hel del förberedelse och planering, vilket hon menar är "tidsmässigt och ekonomiskt oförsvarbart". Läraren berättade att eftersom Kiwimetoden inte är gratis har inte alla skolor ekonomiska möjligheter för att köpa in det. Däremot rekommenderar hon att lärare som inte har tillgång till metoden bör försöka ta inspiration från den då en egen utveckling av metoden är möjlig. Denna lärare rekommenderar metoden för de lärare som tror på användandet av skönlitteratur i undervisningen som ett läsutvecklande arbetssätt, eftersom det ger mycket kunskap och inspiration till både läraren och eleverna.

En lärare berättade att hennes klass hade startat ett läsprojekt som gick ut på att eleverna skulle läsa hemma minst femton minuter om dagen. Projektet startades för att skapa en läsrutin bland eleverna, då flera sitter alldeles för länge vid surfplattor, mobiler och datorer på fritiden. Läraren understryker vikten i föräldrars delaktighet i sina barns skolarbeten och

läsutveckling. I denna klass är föräldrarna involverade och medvetna om sin roll och ansvaret som medföljer, vilket läraren menar har visat goda resultat i elevernas läsutveckling.

Alla lärare hade tydliga syften med användandet av skönlitteratur, däremot uppgavs olika svar på frågan. Samtliga använder skönlitteraturen för att ge eleverna läsoplevelser samt stimulera deras fantasi, vilket de anser bättre uppnås genom skönlitterär läsning jämfört med läsebok. Den skönlitterära läsningen inkluderar ordförståelse, språklig medvetenhet samt utökande av ordförråd. Ytterligare ett syfte som uppgavs var att vidga elevers syn på olika människor, kulturer och samhällen. En av lärarna svarade *”för mig är det viktigt att visa på mångfalden och kunna ge barnen inspiration och motivation till att läsa mer, detta tror jag kan uppnås genom skönlitteraturen då den väcker en ny typ av nyfikenhet”*.

6.3 Skönlitteraturens roll

Alla lärare var eniga om att skönlitteratur spelar en stor roll i elevers läsutveckling. De fastställer att användning av skönlitteratur leder till att elevernas läsförståelse ökar, att deras ordförråd byggs upp i och med att de bemöts av varierande innehåll, samt att deras förståelse för omvärlden ökar samtidigt som ett helhetlärande sker. En av lärarna menar att skönlitteraturen hjälper eleverna att skapa inre bilder till skillnad från surfplatta och TV där bilderna redan är skapade.

En stor utmaning alla lärare ställdes inför var att motivera samtliga elever till att vilja läsa och förhoppningsvis skapa en regelbunden läshobby. Lärarna påpekade att det alltid finns vissa problematiska elever som aldrig verkar kunna bli motiverade till läsning. Utmaningen innefattar dessutom faktumet att lyckas visa för eleverna att skönlitteratur är ett fullgott alternativ till surfplattor, både ur ett undervisnings- men även underhållsperspektiv. Här menar lärarna att det är viktigt att hitta skönlitterära böcker på passande nivå som ger eleverna ett flyt i läsningen, att visa på olika typer av skönlitterära böcker samt låta eleverna utforska litteraturen utifrån egna intressen. Eftersom varje lärare ska ha koll på alla elevers individuella utveckling i läsprocessen, har de möjlighet att skapa ett urval som kan gynna samtliga elevers läsutveckling.

Vid läsning av skönlitteratur följs elevernas individuella utveckling genom att förbättringar i läsning upptäcks självständigt, varefter eleven övergår till mer avancerad skönlitteratur som är både språkligt och innehållsmässigt utmanande. Vidare påpekar lärarna att eleverna har varandra att ta hjälp och inspiration av, genom exempelvis att diskutera böcker tillsammans med klasskamrater som har gemensamma intressen. Utbudet av skönlitteratur är mycket stort och brett, således är det möjligt för varje elev att hitta något som passar hans intresseområden.

Lärarna menade att det är lätt att urskilja vilka elever läser regelbundet eftersom språket hos dessa elever är mer utvecklat. Dessa elever har dessutom lättare för att uttrycka sig, deras formulering och stavning förbättras och deras ordförråd samt ordförståelse utvecklas. Ännu en positiv konsekvens med regelbunden läsning är ett mer utvecklat skriftspråk, där skiljetecken kan användas på ett naturligt sätt vilket i sig bidrar till att förståelsen för språket och dess uppbyggnad utvecklas. De flesta lärare anser att de elever som fått böcker lästa för sig och själva haft goda läsoplevelser, har ett försprång i både läs- och språkutvecklingen.

En av lärarna förklarade att eleverna skapar inre bilder vid läsning, till skillnad från när de tittar på tv och använder surfplattor eller datorer där bilderna och upplevelserna är uttryckta. Av den anledningen menar denna lärare att det är viktigare nu, mer än någonsin att arbeta med

skönlitteratur i undervisningen och se till att läsa så mycket skönlitterära böcker som möjligt. Medier av olika slag har en påverkan på och inflytande över elevernas liv, vilket lett till att läsning överlag skjutits åt sidan. Denna lärare uttrycker att *”det märks tydligt bland elever som läser mindre att fantasin och förmågan för egna tankar och reflektioner är sämre”*.

6.4 Skönlitteratur jämfört med traditionell läsebok

Samtliga lärare ansåg att läseböcker gör det lättare för eleverna skapa struktur, i och med att denna är skapad för läsinlärning får eleverna mer av orden, meningarna, ljuden och formerna. De påpekade även att det är svårare för elever med läsinlärningssvårigheter att finna struktur i skönlitterära böcker. Det därför är viktigt att eleverna redan från början förstår sig på formen för att lättare koncentrera sig på innehållet, vilket bland annat kan läras boksamtal.

En lärare betonar vikten av att hålla koll på samtliga elevers läsutvecklingsprocess, för att på så sätt lättare identifiera de individuella behoven. När behoven identifierats kan lämpliga metoder som gynnar läsutvecklingen användas. Enligt respondenten är läseboken det bästa alternativet för elever som använder ljudningsstrategin, medan skönlitterära böcker passar bättre för de elever som använder helordsstrategin.

Flera lärare förklarade att en stor anledning till varför de väljer att använda läseböcker är för att det sparar mycket arbete. Oftast finns en arbetsbok och en lärarhandledning kopplad till läseboken. Ingen av lärarna anser att man nödvändigtvis behöver välja det ena eller det andra, de menar istället att en blandning av dessa böcker är den optimala metoden.

”Det finns en hel del fördelar med skönlitteratur, det hade däremot blivit väldigt tidskrävande ifall man helt hade uteslutit läseboken och endast valt skönlitteraturen. Det gäller att hitta lämpliga böcker till varje elev och noga anteckna vad som lästs, vilket oftast inte finns tid till”.

6.5 Fördelar och nackdelar med skönlitteratur

Lärarna förklarade att det finns många fördelar med användandet av skönlitteratur i läsutvecklingssyfte. En av dessa är att det bidrar till en friare läsning, innebärandes att eleverna väljer böcker utifrån sina egna intressen, vilket leder till att chansen att böckerna skapar glädje och motivation ökar, samtidigt som språket utvecklas. Ytterligare en fördel är att undervisning med skönlitteratur, till skillnad från med läseböcker, minskar chansen för tävling som ofta kan uppstå elever emellan om vem som har svårare bok. Skönlitterära böcker minimerar även risken för tävling då böckerna saknar uttrycklig svårighetsgrad. Skönlitteraturen gynnar dessutom elevers läsutveckling då de får möjlighet att läsa i sin egen takt, oberoende av hur långt andra klasskamrater har kommit i sina böcker. Slutligen blir betydelsen av vem som hunnit läsa längst mindre viktig i och med att eleverna läser i olika böcker. Samtliga lärare förklarade även att det går att jobba utan läsebok men inte utan skönlitteratur, i och med att den har en så pass stor roll och central i undervisningen.

”Skriftspråket utvecklas, fantasin ökar, elevernas meningsuppbyggnad och stavning blir bättre, intresse och lust till läsning ökar”.

Fyra lärare ansåg att det i början av elevers läsutveckling inte spelar någon större roll vad de läser, det viktiga är deras intresse för läsning. Däremot anser de att skönlitterära böcker fångar elevernas intresse genom att erbjuda mer händelserika berättelser än den traditionella läseboken, som ofta är mer fyrkantig och mindre intressant.

Fem av lärarna påpekade svårigheten och tiden som krävs med att hitta individuella böcker, särskilt när man har större klasser. Lärarna menade att detta däremot inte får stoppa lärare från att hjälpa eleverna hitta rätt böcker som lockar fram läslust och motivation. Samtidigt kan det handla om hur lärare prioriterar, men även antalet elever och resurser styr denna fråga. Elever som redan knäckt läskoden har det lättare för att hitta passande böcker medan elever som inte knäckt läskoden behöver hjälp och stöd i denna process.

Alla lärare antydde att nackdelarna är organisatoriska och materiella, där svårigheten ligger i att hitta intressanta och utmanande böcker på olika nivåer för att på så sätt kunna lägga upp undervisningen, samt ha tid för individuell återkoppling. Samtidigt varnade två lärare för risken med att använda skönlitterära böcker för tidigt i läsutvecklingsprocessen med elever som inte ännu knäckt läskoden. Dessa elever, menade lärarna, bör istället använda en läsebok, eftersom den byggs upp av ljud och ordbilder som ska leda fram till läsning, vilket skapar en trygghet för eleverna. Ett problem som dessa lärare bemöter är att hitta skönlitterära böcker som är tillräckligt anpassade för dessa elevers särskilda behov. Ytterligare en nackdel flera lärare uttryckte var att ett ökat krav på planering av undervisning samt kontroll av elever när undervisningen grundas på enbart skönlitteratur.

”En nackdel är när eleven läser ut boken och inte lånar en ny, alla elever ska egentligen ha det intresset för läsning och själva se till att låna nya böcker. Det hade krävts en hel del planering och kontroll ifall undervisningen enbart hade grundats på skönlitteratur med tanke på svårigheten att hålla koll på eleverna när de inte läser samma stycke ur läseboken”.

6.6 Skolbibliotekets utbud

Alla skolor som jag har kommit i kontakt i samband med studien har ett eget skolbibliotek, däremot ser utbudet olika ut på skolorna. En av skolorna har en egen bibliotekarie, detta är en av de större skolorna med det största utbudet. Biblioteket har ett utbud av flera olika typer av böcker och med tanke på att denna skola även har ett högstadium, var böckerna uppdelade utifrån svårighetsgrader. Utbudet ser olika ut beroende på skolans storlek och antalet elever, vissa skolor arbetar med ”bokprat” där elever på exempelvis raster kan gå till biblioteket för att prata om böcker de läst, vilket kommer locka andra elever till att läsa mer.

De flesta lärare försöker använda skolbiblioteket så mycket som möjligt genom att låta elever låna böcker till klassrummet, ta med böcker hem som de vill läsa samt låna när de behöver det till något specifikt. Lärarna var överens om att det aldrig kan finnas ett för stort utbud av skönlitterära böcker.

En av lärarna berättade att på skolan där hon jobbar får eleverna varje år önska böcker som de vill ska köpas in och att detta motiverar eleverna till att läsa mer, då de känner att de får vara med och bestämma. Vid större temaarbeten förklarade läraren att skolan lånar böcker från stadsbiblioteket där utbudet är betydligt större.

I skolan där en annan lärare arbetar, jobbar man aktivt för att göra biblioteket till ett mysigt och inbjudande ställe med ett så brett utbud av skönlitteratur som möjligt för att locka eleverna dit och på så sätt öka deras motivation och lust att läsa.

7 Resultatanalys

Samtliga lärare berättade hur de med hjälp av olika metoder arbetar utifrån skönlitteraturen i läsutvecklingssyfte. Högläsning var en metod som återkom i alla intervjuer, där en lärare poängterade vikten av högläsning med de allra yngsta eleverna, då hon anser att detta ger eleverna ett försprång i läsning. Detta kan återkopplas till Lindö (2005) som menar att barn som stöter på barnlitteratur i tidig ålder blir motiverade till att upptäcka böckernas alla mysterier. Denna lärare förklarade även att hon kunde urskilja vilka elever som fått böcker höglästa för sig och menade att dessa har ett större ordförråd, ett rikare språk, har lättare för att uttrycka sig och stava samt att fantasin är större. Dessa elever har med andra ord en större språklig medvetenhet. Detta kan även återkopplas till Molloy (1996) som anser att ett samspel mellan läsning och skrivning leder till att bågge förmågorna utvecklas på ett effektivare sätt.

Lärarna talade även om innebörden av den individuella anpassningen av uppgifter, böcker och texter. Skönlitterära böcker är lätta att anpassa till både elevens intresse och förkunskaper, men även till den individuella läsförmågan. Detta kan kopplas tillbaka till min forskningsbakgrund där jag refererar till Elbro (2004), som talar om anpassningarna lärare måste göra för att motivera elever till att läsa och skapa fortsatt lust till läsning. Dessa anpassningar syftar till att hitta böcker i rätt svårighetsgrad och anpassa böckerna till elevernas intressen.

En av lärarna påpekade svårigheten och tiden som krävs med att hitta individuella böcker, särskilt när man har större klasser. Läraren menade att detta däremot inte får stoppa lärare från att hjälpa eleverna hitta rätt böcker som lockar fram läslust och motivation. Samtidigt kan det handla om hur lärare prioriterar, men även antalet elever och resurser styr denna fråga. Elever som redan knäckt läskoden har det lättare för att hitta passande böcker medan elever som inte knäckt läskoden knäckt behöver hjälp och stöd i denna process.

Detta håller ytterligare en lärare med om, som menade att elever som inte knäckt läskoden har lättare att börja med traditionella läseböcker, för att senare komplettera med lättare skönlitterära böcker. Å andra sidan berättade en annan lärare att hon upplever det som lättare att börja med småböckerna när elever har lässvårigheter än med läseboken. Hon menade istället på att läsningen i småböckerna är lättare och mer konkret. Detta håller jag med om då läsningen kan upplevas som mer övermäktig när en elev får en tjock läsebok som ska läsas, än när eleven ska läsa en mindre bok vars innehållet kan begripas för att eleven på så sätt kan relatera till innehållet och koppla det till sig själv.

En del lärare berättade att en av metoderna som användes i undervisningen med skönlitteratur var samtal i mindre grupper. Dessa samtal byggs upp av det som lästs, där tankar och åsikter utbyts, vilket återkopplas till Chambers (2014) som påpekar boksamtalens betydelse och ser det som en mycket värdefull aktivitet. Detta skapar enligt Chambers en helhet där samtalen bidrar till identitetskapning och förståelse för sig själv samt omvärlden.

En annan lärare förklarade att dessa samtal bygger upp det sociala klimatet i klassrummet. Att samtal kring skönlitterära böcker ofta leder till nyttiga samtalsämnen, såsom känslor och empati. Även Dysthe (1996) diskuterar det sociala klassrummet där hon menar att nyckeln till en välfungerande klass är att skapa ett gott socialt klimat i klassrummet där alla elever vågar uttrycka sina tankar, känslor och åsikter. Elever i en klass med dåligt socialt klimat mår inte bra och kan därför inte tillgodogöra sig kunskaperna på rätt sätt. Att bygga upp ett gott socialt klimat i klassrummet kräver redan start att tankar, åsikter och känslor kan uttryckas av

eleverna vilket uppnås genom sociala samspel och dialogiskt arbete. Skönlitterära boksamtal är en av de mest värdefulla metoderna som kan användas för att uppnå detta. Samtidigt som det å ena sidan är ett värdefullt arbetssätt är jag fullt medveten om att det är minst lika krävande, både gällande resurser men även tid. Vilket jag tror är en stor anledning till varför boksamtal överlag inte är vanligt eller regelbundet förekommer i skolan.

De lärare som hade skönlitterära böcker som läsläxor och på så sätt ville aktivera föräldrarna i läsutvecklingsarbetet kan återkopplas Taube (2007) som förklarar att barn som känner sig betydelsefulla och älskade lättare möter de krav på koncentration och uthållighet som krävs vid läsning. Hon påpekar att "det är betydelsefullt att lärare och föräldrar hjälper eleverna att upptäcka läsandets glädje" (Taube, 2007, s. 94). Ett krav jag anser att man som lärare bör ha på föräldrar, är att se till var och en elev ägnar en stund om dagen till läsning, där föräldrarna i alla fall i början av läsutvecklingen sitter med och lyssnar när barnen läser. Detta skapar både en större delaktighet från föräldrar i barnens läsutveckling samt att läsningen skapar en mysig gemensam stund. I och med att det utgick ifrån lärarnas svar att olika reaktioner kan mötas på, är en möjlighet att bjuda in föräldrar till samtal och diskussioner om läsläsningens betydelse och innebörden av att lyssna på barnens läsning då jag tror en hel del föräldrar går ovetandes om det.

8 Diskussion

Lärarna anser att skönlitterär läsning leder till ökad motivation och lust hos eleverna och att fördelarna med läsning av skönlitteratur är många. Läsningen blir rolig, spännande, lärorik, utvecklande och den största fördelen som påpekades är att eleverna läser utifrån sitt eget intresse. Elever läser läseböcker för att de är obligatoriska, medan de å andra sidan läser skönlitteratur av egen vilja. De flesta lärare menade att det inte finns någon bättre drivkraft än skönlitteratur, för elever som precis börjat läsa och att detta är tack vare den mångfald som finns i skönlitterära böcker. En av lärarna ansåg däremot att det inte spelar någon roll vad eleverna läser, så länge deras intresse för läsning väcks. Här anser jag att lärare bör ha koll på vad som just väcker intresset bland deras elever, för att i fortsättningen kunna stödja och underlätta för de vid valet av ny litteratur. Argumentet att det inte spelar någon roll vad elever läser håller jag heller inte med om, då jag anser att det inte bidrar till något gott gällande läsutvecklingen ifall elever som läser litteratur som inte är på deras individuella nivå. Eleverna ska läsa böcker som kan leda de framåt i läsutvecklingen.

Sammanfattningsvis har jag i detta arbete kommit fram till att arbetet med elevernas läsutveckling sker på flera olika sätt. Samtliga respondenter har däremot berättat att skönlitteraturen används med inspiration och glädje i undervisningen, där vissa använder den som ett komplement till läseboken och andra som helt utgår ifrån skönlitteraturen. Kombinationen av skönlitteratur och läsebok tror däremot majoriteten av respondenterna på, beroende på elevernas behov och nivåer. Ur intervjuerna kan jag även dra slutsatsen att de flesta lärare tycker att det är kul att jobba med skönlitteratur och att det är ett variationsrikt samt inspirerande arbetssätt. Jag kan samtidigt uttyda att arbetssättet kan vara krävande och svårt ifall en klass exempelvis består av elever som befinner sig på olika stadier i deras läsutveckling. Svårigheten här ligger i att hitta passande och intressanta böcker att utgå från som ska fånga alla elever.

Lärarna har tillfört en värdefull, men samtidigt förväntad information till min undersökning. Jag har fastslagit att verkligheten i dagens skolor är överensstämmande med den tidigare forskning som jag har beskrivit. I ljuset av min studies resultat är det lätt att dra slutsatsen att läseboken fortfarande spelar en stor roll i dagens undervisning i ett läsutvecklande syfte. Anledningarna till detta, enligt både mig samt majoriteten av lärarna, är att antalet elever i dagens klasser är så pass högt att tiden inte finns till för att inkludera skönlitteraturen som man egentligen hade velat. Jag vill åter igen belysa att generella slutsatser inte kan dras med tanke på studiens karaktär, det vill säga att den representerar endast sju lärares förhållningssätt till skönlitterärt arbete i läsutvecklingssyfte.

För vidare forskning hade det varit spännande och intressant att undersöka skönlitteratur utifrån ett genusperspektiv, att ta reda på flickors respektive pojkars förhållningssätt till skönlitteratur i undervisningen.

8 Referenslista

- Alleklev, B & Lindvall, L (2000): *Listiga räven*. En bok för alla AB: Falun
- Alvehus, Johan (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod*. Stockholm: Liber
- Barnens bokklubb, (2007) *Boken om läslust*. Stockholm
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Chambers, Aidan (2014). *Böcker inom och omkring oss*. Ny, rev., utg. Huddinge: X Publishing
- Dysthe, Olga. (1996) *Det flerstämmiga klassrummet*. Lund: Studentlitteratur
- Elbro, Carsten (2004) *Läsning och läsundervisning*. Stockholm: Liber.
- Iser, Wolfgang. (1978) *The Act of Reading*. London^[L]_[SEP]
- Jørgensen, K (red.) (2002): *Lyckas med läsning*. Bonnier Utbildning AB: Stockholm
- Lindö, Rigmor. (2005) *Den meningsfulla språkväven*, Lund: Studentlitteratur
- Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. (2011). Stockholm: Skolverket. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575>
- Löthagen, A. & Staaf, J. (2009) *Skön litteratur- vägar till läslust och språkutveckling*. Kalmar: Hallgren och Fallgren studieförlag.
- Molloy, Gunilla (1996) *Reflekterande läsning och skrivning*, Lund: Studentlitteratur
- Reichenberg, Monica (2014). *Vägar till läsförståelse: texten, läsaren, samtalet*. 2., [uppdaterade] uppl. Stockholm: Natur & kultur
- Smith, Frank (1986) *Läsning*, Stockholm
- Sundemo, Ulla. (2004) *Barnboksfiguren*, Göteborg: Göteborgsuniversitet^[L]_[SEP]
- Svensson, Ann-Katrin. (1998) *Barnet, språket och miljön*, Lund: Studentlitteratur
- Taube, Karin. (2007) *Barns tidiga läsning*. Stockholm. Nordstedts akademiska förlag
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab

9 Bilagor

9.1 Intervjuguide

1. Hur många år har du arbetat som lärare? Vilken årskurs undervisar du?
2. Hur använder du skönlitteratur i arbetet tillsammans med eleverna i deras läsutveckling? ^[L]_[SEP]
3. Vilket är ditt syfte med användandet av skönlitteratur? ^[L]_[SEP]
4. Vilken roll har skönlitteraturen i elevernas läsutveckling? ^[L]_[SEP]
5. Finns det några skillnader med att använda skönlitteratur respektive traditionell läsebok i elevernas läsutveckling? ^[L]_[SEP]
6. Vilka är fördelarna med att använda skönlitteratur i läsutvecklingsprocessen? ^[L]_[SEP]
7. Finns det några hinder och begränsningar med att använda skönlitteratur? ^[L]_[SEP]
8. Hur ser skolbibliotekets utbud av skönlitterära böcker ut?